opinie & debat

Het Nederlands Dagblad is ervan overtuigd dat de samenleving gediend is bij een open en respectvol gesprek. Deze pagina's vormen daar een vrijplaats voor.

blik op de week

TABITHA VAN KRIMPEN BEELD ANP / KOEN VAN WEEL

Cijfers zijn vooral nodig als er niet genoeg persoonlijke aandacht is

Veel groep 8 leerlingen maken deze maand de doorstroomtoets, waarvan die van Cito de bekendste is. Meetbaarheid is volgens bedrijfskundige en theoloog Tabitha van Krimpen te belangrijk geworden in het onderwijs. Ze geeft voorbeelden hoe het anders kan.

Op basisschool Het Open Venster in Rotterdam deden ze de oude methodes van begrijpend lezen de deur uit en gingen elke dag 80 minuten lezen.

'Meneer, mag ik iets eerder weg?', vraagt een leerling aan docent Johannes Visser, zo beschrijft hij in *Is het voor een cijfer?* Ze zitten op de publieke tribune van de Tweede Kamer. 'Waarom?', vraagt Visser. De leerling antwoordt: 'Ik heb morgen een toets maatschappijleer.' 'Maar je zit nú in de Tweede Kamer.'
Het is een tekenend voorbeeld van wat de gerichtheid op cijfers met leerlingen doet. Visser: 'Wie leert voor een cijfer staat minder open voor betekenisvolle ervaringen, hoeft niet na te denken over het belang van wat hij leert en is minder creatief.
Een leerling hoeft zich nooit af te vragen wat de waarde is van wat hij leert, omdat het antwoord al gegeven is: omdat het voor een cijfer is.'
Er is sprake van een doorgeschoten cijfercultuur in het middelbaar onderwijs, betoogt Visser, waar een leerling gemiddeld 102 cijfers (!) per jaar krijgt.

Door te leren voor een cijfer neemt de intrinsieke motivatie af. 'Cijfer na cijfer gaan leerlingen school zien als een plek waar ze heen moeten om te voldoen aan torenhoge verwachtingen van anderen, in plaats van een omgeving die hen helpt de wereld te ontdekken.'
Cijfers zijn vooral nodig om in grote klassen, waar niet genoeg persoonlijke aandacht is, te kunnen zien wat leerlingen wel en niet kunnen. Bij voldoende tijd voor elke leerling weet je als docent welke ontwikkeling leerlingen doormaken.

mindfulness

Die cijfercultuur begint al in het basisonderwijs waar leer- en ontwikkelingslijnen met meetbare doelen moeten helpen om de ontwikkeling van kinderen in beeld te brengen. Steeds eerder en steeds vaker wordt er getoetst en een aantal scholen experimenteert met *mindfulness* voor basisschoolleerlingen om de ervaren toetsstress tegen te gaan.
Ook in het hoger onderwijs is meetbaarheid de nieuwe afgod. Ik beperk me hier tot de universiteit, omdat ik die context het beste ken. De academische wereld is een spel geworden

Door te leren voor een cijfer neemt de intrinsieke motivatie af.

waarin het gaat om zo veel mogelijk publiceren, beweert de Zweedse hoogleraar Mats Alvesson. Of je de volgende stap kunt maken in je academische carrière hangt af van het aantal publicaties in toptijdschriften met een hoge 'impact factor'. Hoewel elk wetenschappelijk artikel beweert een 'significante bijdrage' te leveren aan het onderzoeksveld, rijst de vraag hoe betekenisvol al die publicaties eigenlijk zijn. Het doel van het spel is geworden 'hoe kan ik zo veel mogelijk publiceren?' in plaats van 'hoe kan ik zo goed mogelijk onderzoek doen?' Omdat er zoveel van publiceren afhangt, ontstaan perverse en onethische prikkels en praktijken. Ook zijn universiteiten verzot op ranglijsten. Veel tijd, geld en energie wordt besteed om te zorgen dat er goed gescoord wordt op lijstjes van 'Beste universiteiten', maar wat zegt zo'n score eigenlijk? Eelco Runia schrijft in *Genadezesjes* over de directeur van een basisschool die zegt: 'Wij doen dit jaar niet mee aan de strijd om het predicaat 'excellente school', omdat we ons nu weer op het onderwijs willen richten.' De spijker op z'n kop. Runia: 'Alleen nog maar letten op de schijn is een vruchtbare strategie als de schijn het enige is wat gemeten wordt.'

Wanneer de gewenste resultaten uitblijven, wordt maar al te vaak gedacht dat meer maatregelen en meer controle nodig zijn om het tij ten goede te keren. Niets is minder waar en er ontstaat gemakkelijk een vicieuze cirkel waarin meer en meer ingegrepen wordt en dwingende regels en controledwang de creatieve vrijheid van mensen beperken. Zo ontstaan logge en bureaucratische onderwijsinstellingen waar een negatief mensbeeld overheerst, zo schrijft Gary Hamel in *Humanocracy*.
christenen
Niet alleen in het onderwijs, maar ook bij de overheid (door onder andere de toeslagenaffaire) en in de kerk speelt dit. De leerling wordt gereduceerd tot consument, de burger tot fraudeur en de gelovige tot lid van 'de vereniging kerk'. Het gaat mis wanneer we, in het onderwijs, en op zoveel meer plekken, niet meer de hele mens voor ogen houden, zo beschrijf ik in mijn boek *Bottom-up kerk*. Wanneer we mensen zien als radertje in het systeem en proberen te vatten in cijfers, modellen en beheersbaar gedrag. Juist als christenen zien we de mens als het goed is als schepsel van God, als uniek mens

Als alles meetbaar moet zijn, is er geen ruimte voor het onverwachte.

die intrinsiek waardevol is en kan bijdragen. We zijn zoveel meer dan onze prestaties en dan wat cijfers zeggen wie en hoe geslaagd we zijn. Pedagoog Gert Biesta schrijft over 'het prachtige risico van het onderwijs'. Wanneer alles meetbaar moet zijn, is er geen ruimte meer voor risico, voor het onverwachte, voor dat wat tot je komt en je ontvangt.
Het is ook een christelijk beeld: openstaan voor God en vol vertrouwen de (geloofs)sprong wagen en jezelf telkens weer op het spel te zetten. Ook PThU-hoogleraar Edward van 't Slot, wijst in zijn oratie op dit risico, op het belang van je met hart en ziel overgeven aan de werkelijkheid en je blijven verwonderen. Dat is volgens mij waar onderwijs over zou moeten gaan; over het aanwakkeren van nieuwsgierigheid, over kritisch leren nadenken, over persoonsvorming en over de wereld durven binnenstappen om vervolgens op grenzen te stuiten en onderuit te gaan, omdat je daarvan het meeste leert.
Dat is niet enkel een mooi ideaal, maar gelukkig zien steeds meer onderwijsinstellingen dat het ook echt anders kan. Zo berichtte *Trouw* over een basisschool in Rotterdam waar de oude methodes van begrijpend lezen de deur uit gingen en ze elke dag 80 minuten gingen lezen en werken met de methode van Erik Meester, met rijke teksten. Ook op de site van christelijke onderwijsvereniging Verus staan inspirerende verhalen van scholen die het anders doen.
Of de documentaire *Mag ik je wat vragen?*, waarin veertien hogescholen laten zien hoe ze in het onderwijs omgaan met de grote uitdagingen van deze tijd.
Studenten van de Hogeschool Zeeland creëren bewustzijn rond het dumpen van PFAS in de Westerschelde, zetten zelf een initiatief op rond mentale gezondheid, maken een theatervoorstelling of leren door kunst om met onzekerheid om te gaan. Het moet en kan gelukkig anders en hopelijk begint steeds meer onderwijs met wat de leerling en leraar nodig hebben om te kunnen leren. En cijfers komen pas daarna. ■